

АНОТАЦІЯ

Будзар Ю.Б. Державне регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування». – Національний лісотехнічний університет України – Львів, 2024.

У роботі вивчено теоретичні аспекти та сутність державного регулювання розвитку підприємництва в Україні. Розглянуто формування правових основ державного регулювання підприємницької діяльності та їх вплив на розвиток бізнесу на місцевому рівні. Проведено аналіз світових тенденцій державного регулювання підприємництва, зокрема, вивчено різні моделі державної підтримки малого та середнього бізнесу в розвинених країнах. Досліджено особливості державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні, розглянуто аспекти регіональних стратегій підтримки підприємництва, інструменти місцевих органів влади для стимулювання бізнесу та залучення інвестицій. Досліджено форми державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні. Проаналізовано результати державної підтримки розвитку підприємництва в регіонах, зокрема, щодо забезпечення доступу до ресурсів, кредитування та створення сприятливого бізнес-середовища. Проаналізовано роль соціального підприємництва у сфері охорони здоров'я в Україні. Наведено основні проблеми державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні, серед яких – недостатнє фінансування програм підтримки, брак координації між місцевими та центральними органами влади, а також низька ефективність існуючих механізмів стимулювання підприємницької активності. Досліджено структурні елементи державного регулювання підприємництва на місцевому рівні, складові інфраструктури ринку. Запропоновано шляхи підвищення

ефективності державного регулювання та стимулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні.

Ключові слова: державне регулювання, підприємництво, місцевий рівень, Україна, розвиток бізнесу, проблеми, шляхи вирішення.

ABSTRACT

Budzar Yuriy. State Regulation of Entrepreneurship Development at the Local Level in Ukraine. – Qualifying scientific work as manuscript.

Thesis for earning Master’s Degree in the speciality “Public Management and Administration”. - Ukrainian National Forestry University – Lviv, 2024.

The paper examines the theoretical aspects and essence of state regulation of entrepreneurship development in Ukraine. The formation of legal foundations for state regulation of entrepreneurial activity and their impact on business development at the local level are considered. An analysis of global trends in state regulation of entrepreneurship is conducted, in particular, various models of government support for small and medium-sized businesses in developed countries are studied. The study investigates the specific features of state regulation of entrepreneurship development at the local level in Ukraine, covering aspects of regional entrepreneurship support strategies, tools used by local authorities for stimulating business and attracting investments have been examined. Various forms of state regulation of entrepreneurship development at the local level are considered. The results of state support for entrepreneurship development in regions are analyzed, in particular, in ensuring access to resources, financing, and creating a favorable business environment. The role of social entrepreneurship in the healthcare sector in Ukraine is analyzed. The main problems of state regulation of the development of entrepreneurship at the local level in Ukraine are presented, including insufficient

financing of support programs, lack of coordination between local and central authorities, as well as low efficiency of the existing mechanisms for stimulating entrepreneurial activity. Structural elements of state regulation of entrepreneurship at the local level and the components of market infrastructure are explored. Ways to improve the efficiency of state regulation and stimulate the development of entrepreneurship at the local level are proposed.

Key words: state regulation, entrepreneurship, local level, Ukraine, business development, problems, solutions.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	9
1.1. Теоретичні аспекти та сутність державного регулювання розвитку підприємництва в Україні.....	9
1.2. Формування правових основ державного регулювання розвитку підприємництва в Україні.....	12
1.3. Аналіз світових тенденцій державного регулювання розвитку підприємництва.....	16
РОЗДІЛ 2. СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ.....	23
2.1. Особливості державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні.....	23
2.2. Результати дослідження.....	29
2.3. Проблеми державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні та шляхи їх вирішення.....	36
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	48

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах економічного розвитку України особливого значення набуває підтримка та регулювання підприємницької діяльності, особливо на місцевому рівні, де вона відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та соціального розвитку регіонів. Підприємництво виступає рушійною силою економічного зростання, сприяє створенню робочих місць, залученню інвестицій та розвитку нових галузей, що позитивно впливає на регіональний добробут. Проте з огляду на швидкі зміни в економічному та соціальному середовищі, багато регіонів стикаються з новими викликами, які ускладнюють розвиток підприємницької діяльності, що вимагає вдосконалення державних механізмів регулювання та підтримки бізнесу.

В умовах децентралізації, коли значна частина повноважень передається на місцевий рівень, місцеві органи влади відіграють критично важливу роль у створенні сприятливого підприємницького середовища. Вони відповідають за розробку та реалізацію політик, що спрямовані на стимулювання малого та середнього бізнесу. Такі заходи включають нормативно-правове регулювання, фінансову та інформаційну підтримку, розбудову інфраструктури, необхідної для ефективного функціонування підприємств. Ці ініціативи дозволяють регіонам швидше адаптуватися до змін у національній та світовій економіці, а також краще відповідати на специфічні потреби місцевого бізнесу, зокрема щодо скорочення бюрократичних бар'єрів і зниження податкового навантаження.

Розвиток підприємництва на місцевому рівні є невід'ємною складовою регіональної політики України, спрямованої на забезпечення сталого економічного розвитку, зниження рівня безробіття та підвищення обсягів виробництва в регіонах. В умовах децентралізації це питання стає особливо актуальним, адже передача повноважень на місцевий рівень відкриває нові можливості для більш гнучкої та адресної підтримки підприємництва. Для

ефективного розвитку необхідно знайти оптимальний рівень державного втручання: забезпечити умови для зростання приватного сектора та водночас створити передумови для сталого економічного розвитку країни, підвищуючи рівень життя населення й інвестиційну привабливість регіонів.

Об'єктом дослідження є державне регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні в Україні.

Предметом дослідження є процеси та механізми державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні.

Мета роботи – дослідити особливості та стан державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні та розробити рекомендації щодо його вдосконалення. Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні завдання:

- оцінити сучасний стан державного регулювання розвитку підприємництва в Україні;
- проаналізувати роль та проблеми соціального підприємництва у сфері охорони здоров'я в Україні;
- виявити проблеми державного регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні;
- аргументувати напрямки вдосконалення державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано комплексний методологічний підхід, що інтегрує як загальнонаукові, так і спеціальні методи, забезпечуючи всебічне вивчення проблеми державного регулювання підприємницької діяльності. Методи аналізу та синтезу використовувалися для теоретичного осмислення базових принципів і засад державного втручання у підприємницьке середовище, що дозволило виявити основні механізми та інструменти впливу. Системний підхід дав змогу оцінити особливості механізмів державного регулювання на місцевому рівні та виявити специфіку

їхнього впливу на розвиток підприємництва в регіонах, включно з аналізом їхньої ефективності у створенні сприятливих умов для бізнесу.

Особливу увагу приділено порівняльному методу, який використовувався для дослідження міжнародного досвіду державного регулювання підприємницької діяльності. Це дозволило проаналізувати різні моделі підтримки та стимулювання бізнесу, що застосовуються у провідних економіках світу, та оцінити можливості їх адаптації до умов і потреб України. Окрім того, для визначення ефективності окремих механізмів залучено методи емпіричних досліджень, що включають статистичний аналіз і вивчення кейсів із регіонів.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та висновки роботи можуть бути використані для підвищення ефективності державного регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні, вдосконалення нормативно-правового забезпечення підтримки підприємництва, а також у роботі органів місцевого самоврядування.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи – 53 сторінки, з них основного тексту – 47 сторінок. Перелік інформаційних джерел включає 54 найменувань, з них 8 іноземною мовою.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

1.1. Теоретичні аспекти та сутність державного регулювання розвитку підприємництва в Україні

Підприємництво як одне з фундаментальних засад державницької політики полягає в реалізації конституційного права громадян на підприємницьку діяльність. Відповідно до ст. 42 Конституції України кожен громадянин має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Насамперед, це право базується на свободі підприємницької діяльності, яка полягає в здійсненні на власний розсуд і ризик особою господарської діяльності, не забороненої законом, з метою одержання прибутку [8].

Водночас конституційне право громадян на підприємницьку діяльність породжує і відповідні обов'язки щодо інших учасників господарських відносин. За Конституцією України використання будь-ким своєї власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі (ст. 41) [13].

Тобто такі взаємовідносини передбачають дотримання певних правил поведінки як суб'єктів господарювання, так і державних органів, уповноважених здійснювати функції, які регулюють та контролюють, забезпечувати прозорість та конкурентоспроможність у сфері ринкових відносин.

Держава є суб'єктом економічних відносин, компетенції та можливості якої щодо створення сприятливих умов для започаткування і здійснення підприємницької діяльності є найширшими. Від ефективності економічної

політики органів державного управління залежить можливість формування сприятливого та передбачуваного правового поля для розвитку підприємництва і реалізації права на неї, що у свою чергу є невід'ємним компонентом соціально-економічного розвитку та економічної безпеки держави, пріоритетною функцією органів державного управління в умовах ринкової економіки, реалізація якої необхідна для демократизації суспільства, забезпечення добробуту громадян, формування цивілізованого конкурентного середовища [14], економічного розвитку держави, особливо в умовах прискорення процесів євроінтеграції.

Державне регулювання розвитку підприємництва можна трактувати як систему економічного, організаційного, соціального, правового і наукового забезпечення державою сприятливого середовища для формування і розвитку підприємництва на місцевому рівні. Держава покликана вживати заходи з метою забезпечення ефективного і стабільного розвитку виробників на місцевому рівні і повного забезпечення населення якісним продовольством за прийнятними ринковими цінами.

Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності здійснюється різними способами. Нормативні правові акти передбачають використання для цієї мети таких інструментів:

- 1) норми, нормативи (наприклад, норми амортизаційних відрахувань);
- 2) ліміти (наприклад, викидів забруднюючих речовин у природне середовище);
- 3) розміри ставок податків, інших обов'язкових платежів;
- 4) квоти (наприклад, при експорті товарів);
- 5) коефіцієнти (наприклад, зміна регульованих цін або тарифів);
- 6) резерви (наприклад, встановлення сум, що резервуються комерційними банками);
- 7) розміри капіталів і фондів (наприклад, установлення мінімального розміру статутного капіталу) [8].

У статті 12 Господарського кодексу України, що визначає засоби державного регулювання господарської діяльності, вказується, що держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм і програм економічного та соціального розвитку застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності

Основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є: державне замовлення, державне завдання; ліцензування, патентування і квотування; сертифікація та стандартизація; застосування нормативів та лімітів; регулювання цін і тарифів; надання інвестиційних, податкових та інших пільг; надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій [8].

Умови, обсяги, сфери та порядок застосування окремих засобів державного регулювання господарської діяльності визначаються ГК, іншими законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку. Встановлення та скасування пільг і переваг у господарській діяльності окремих категорій суб'єктів господарювання здійснюються відповідно до ГК та інших законів. Обмеження щодо здійснення підприємницької діяльності, а також перелік видів діяльності, в яких забороняється підприємництво, встановлюються Конституцією та законом [12].

Державне регулювання підприємницької діяльності має здійснюватися тільки у випадку, коли доведено перевищення потенційних результатів над його потенційними витратами. Мета регулювання і засоби досягнення цієї мети мають обиратися стосовно ступеня їх відповідності суспільним інтересам. Регулювання цін і продуктивності на конкурентних ринках слід скорочувати до мінімуму. Доступ на ринок слід регулювати тільки там, де це необхідно для забезпечення здоров'я і безпеки населення або управління національними ресурсами.

1.2. Формування правових основ державного регулювання розвитку підприємництва в Україні

Правові основи державного регулювання розвитку підприємництва перш за все базуються на конституційних нормах. Конституція України є важливим джерелом фінансового права. Так, вона регламентує право громадян на здійснення будь-якої підприємницької діяльності, не забороненої законом. Держава забезпечує розвиток конкуренції в підприємницькій діяльності, здійснює антимонопольне, кредитне, бюджетне та податкове регулювання, захищає права споживачів, контролює якість і безпеку продукції і всіх видів послуг та робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів [12].

Конституція України формує правовий простір для розвитку вільного підприємництва в країні й водночас створює передумови для використання фінансових механізмів для управління фінансами підприємств.

Правовим забезпеченням формування джерел фінансування підприємств є чинні закони України, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів України, накази та положення міністерств і відомств, засновницькі документи.

Важливим етапом в цьому напрямі став Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», в якому визначено основні напрями державної політики [36]:

- запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва;
- залучення таких суб'єктів до виконання соціально-економічних програм;
- забезпечення державної фінансової підтримки;
- спрощення дозвільних процедур та процедур здійснення державного нагляду;

- організація підготовки і перепідготовки кадрів для суб'єктів малого бізнесу;
- стимулювання використання новітніх технологій, а також технологій, які забезпечують підвищення якості товарів (робіт, послуг) тощо.

Даним документом також визначено цілі, види державної підтримки (фінансової, інформаційної, консультаційної, кадрової), а також повноваження органів влади у сфері підтримки малого підприємництва. Однак, констатуємо, що практична реалізація вказаних положень можлива за умов конкретизації у відповідних програмних документах.

Значні стратегічні кроки для розвитку різних галузей та сфер економіки України визначено у затвердженій Урядом «Національній економічній стратегії 2030», яка враховує такі сучасні глобальні тенденції, як цифровізація, «зелена» економіка, розвиток підприємництва та збалансований регіональний розвиток.

Слід констатувати, що серед основних векторів розвитку підприємництва в державі визначено:

- розвиток екосистеми підтримки бізнесу;
- розширення доступу до фінансування;
- спрощення регуляторного середовища;
- сприяння доступу на нові ринки.

А одним з найважливіших завдань є консолідація державної національної інфраструктури підтримки та розвитку підприємництва.

Згідно ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [35], передбачається що на період введення воєнного стану, як особливого правового режиму, можуть бути введені тимчасові, обумовлені загрозою, обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» від 28 лютого 2022 р. № 165 зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 9 березня 2022 року № 233, відповідно до ст. 64 Конституції

України, ст. ст. 12-1, 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» зупинено строки надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та строки видачі дозвільними органами документів дозвільного характеру на час воєнного стану в Україні. У місячний строк після припинення чи скасування воєнного стану на відповідній території України передбачається поновлення зупинених строків.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» від 18 березня 2022 р. № 314 [7], встановлено, що у період воєнного стану право на провадження господарської діяльності може набуватися суб'єктами господарювання на підставі подання до Міністерства економіки, а суб'єктами господарювання, що здійснюють охоронну діяльність, – до Міністерства внутрішніх справ.

Постановою визначено, що суб'єкти господарювання, які набули право на провадження господарської діяльності на підставі декларації, у разі відсутності відповідних дозвільних документів (документи дозвільного характеру, ліцензії та/або інші результати надання публічних послуг), невідкладно, але не пізніше одного місяця після припинення чи скасування воєнного стану звертаються до відповідних органів ліцензування, дозвільних органів та суб'єктів надання публічних (електронних публічних) послуг і отримують відповідні дозвільні документи в порядку, строки та на умовах, передбачених законодавством, без зупинення (припинення) їх діяльності.

Крім цього, на період воєнного стану зупиняється перебіг строків звернення за отриманням публічних послуг, визначених законодавством. З дня припинення чи скасування воєнного стану перебіг зазначених строків продовжується з урахуванням часу, що минув до їх зупинення.

Строки дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру автоматично продовжуються на період воєнного стану.

Крім цього, набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» від 29 квітня 2022 р. № 521 [30].

Відповідно до цієї Постанови було внесено нормативні зміни в частині:

- можливості участі у державній програмі «Доступні кредити «5–7–9 %» суб'єктів господарювання державного сектору економіки;
- застосування показника чистого доходу від реалізації замість показника розміру торговельних площ для великих підприємств роздрібною торгівлі, яким передбачена можливість отримання кредитних коштів у розмірі до 1 млрд гривень;
- застосування для цілей Порядку терміну торговельна компанія з метою зниження складності тексту.

Також до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва за договорами фінансового лізингу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28, внесено зміни в частині:

- поширення Порядку на суб'єктів великого підприємництва;
- впровадження нових цілей державної підтримки;
- фінансування суб'єктів підприємництва – с/г товаровиробників для провадження с/г діяльності на період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його припинення чи скасування,
- фінансування суб'єктів підприємництва для забезпечення пасажирського та/або вантажного перевезення на період дії воєнного стану в Україні, компенсація винагороди за яким передбачається до рівня 0 % річних протягом воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення чи скасування, але не більше 1 року з дати укладення договору фінансового

лізингу, а після завершення цього періоду та до завершення строку дії договору фінансового лізингу – до рівня 5 % річних.

Окрім того, змінами до Порядку надання державних гарантій на портфельній основі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 723:

– уточнено перелік позичальників, які можуть отримувати державні гарантії для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань, з урахуванням вимог Бюджетного кодексу України;

– диференційовано визначення граничного обсягу державних гарантій для кредитів наданих на різні цілі.

Отже, правове забезпечення досліджуваного питання є достатнім для того, щоб вести мову про розвиток підприємництва в країні.

1.3. Аналіз світових тенденцій державного регулювання розвитку підприємництва

Світовий досвід свідчить, що державне регулювання розвитку підприємництва має бути зосереджена на забезпеченні його цифрової трансформації, розвитку інноваційного підприємництва та стартап-компаній, активізації науково-дослідної діяльності, розвитку електронної торгівлі і стимулюванні інтернаціоналізації бізнесу. Зокрема найбільш широкого застосування набув такий інструмент активізації інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу як розбудова інноваційної інфраструктури підтримки.

Так, наприклад, з ініціативи Групи Світового банку створено глобальну мережу бізнес-інкубаторів – Центрів інновацій в сфері клімату, Центрів підприємництва в агробізнесі та Лабораторій мобільних додатків. Завданням мережі є підтримка підприємців-початківців на всіх етапах їх діяльності,

зокрема надання початкового фінансування, проведення навчання з технічних аспектів і забезпечення доступу до інформації про ринки [38].

Невід'ємною частиною економічного і технологічного зростання Тайваню є наукові парки. Наразі там функціонує три найбільших науково-промислових парків (НПП): Синьчжу, Південний НПП і Центральний НПП, які не тільки створюють нові розробки, але щорічно генерують близько 15 % ВВП Тайваню. При цьому цікавим є той факт, що більшу частину компаній, що здійснюють інноваційну діяльність в НПП, становлять не технологічні гіганти, а малі та середні підприємства, що підвищує ефективність і прибутковість розробок. Також, у Тайвані створюються і нові науково-дослідні центри: у 2016 р. у Гаосюні було відкрито центр інноваційних технологій, а в 2017 р. – центр з реалізації інноваційної програми розвитку біомедичної індустрії [38].

У Сінгапурі, який очолює рейтинг цифрової конкурентоспроможності і входить до трійки лідерів щодо легкості умов ведення бізнесу в країні, діє комплексна та прозора державна програма підтримки малого бізнесу, спрямована на цифрову трансформацію суб'єктів підприємництва. Урядом Сінгапуру ухвалено дорожню карту трансформації малого бізнесу, в якій виділено п'ять ключових сфер для цифрових змін: громадське харчування, рітейл, харчова промисловість, точне машинобудування нового покоління, логістика [38].

У країні досить розвиненим інструментом державної підтримки є також грантові програми. Серед найбільш популярних грантів можна визначити такі як RIS-грант, в рамках якого можна отримати 60 % виплати готівкою або 40 % податкових пільг при інвестиціях в збільшення продуктивності своєї діяльності. Ще однією програмою є Capability Development Grant – програма фінансової допомоги компаніям, грант якої покриває до 70 % витрат на консультації, навчання персоналу, сертифікацію і обладнання. Завдяки даному гранту компанія може реалізувати масштабні проекти в таких областях, як підвищення

продуктивності, поліпшення процесу, розробки продуктів і доступу на ринки [38].

Головними інструментами підтримки розвитку науки та інновацій в Японії є субсидії державним університетам і державним цільовим фондам для підтримки наукових досліджень. Так, з цією метою було створено Фонд підтримки наукових досліджень і Фонд розвитку стратегічних творчих досліджень, що орієнтовані на фінансування фундаментальної науки. Існують також спеціальні програми фінансування окремих проектів пріоритетного інноваційного розвитку, зокрема урядова Програма грантів на наукові дослідження, функції управління якої здебільшого передані Японському суспільству сприяння розвитку науки, Програма створення стратегічних інновацій (SIP) і Програма підтримки проривних досліджень і розробок (ImPACT). Кошти цих програм розподіляються на конкурсній основі і, на думку уряду, повинні забезпечити підвищення ефективності використання ресурсів, що виділяються державою на розвиток науки і технологій [39].

Серед заходів організаційної підтримки виділяються: створення наукових центрів міжнародного рівня, здатних залучити до своєї роботи відомих і талановитих зарубіжних вчених, підготовка для наукових центрів кваліфікованого адміністративного та допоміжного персоналу, включаючи фахівців по роботі з інформацією і великими масивами даних. У Польщі діє урядова програма «підприємництво, перш за все», одним із пунктів якої є функціонування спеціальних економічних зон. Загалом у країні діє 14 зон до 2026 р., основним призначенням яких є прискорений та рівномірний розвиток регіонів за рахунок залучення нових інвесторів, створення нових робочих місць. Підприємства, що працюють у цих зонах, мають право на пільгове оподаткування. Держава також може відшкодувати нерезидентам до 50 % витрат на купівлю/користування продуктів інтелектуальної власності, результатів наукових досліджень, якщо вони використовуються для виробництва якісно нової продукції або послуг. Окрім спеціальних економічних

зон застосовуються такі інструменти державної підтримки інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу як створення технологічних парків, бізнес-інкубаторів, центрів трансферу технологій, кластерів [21].

Також важливу роль відіграє безпосередньо фінансова підтримка, зокрема застосовуються бони (субсидії) на інновації, технологічний кредит, дотації на розробку та впровадження НДДКР, дотації на розвиток НДДКР і промисловий дизайн; «паспорт для експорту» тощо. Непрямою фінансовою підтримкою малого та середнього бізнесу в Польщі є забезпечення державою займів та банківського поручительства, венчурне фінансування [9]. Таким чином, варто відзначити, що передовими країнами використовується низка інструментів для підтримки впровадження цифрових технологій, розвитку інноваційного підприємництва і практичної реалізації ідей стартап-проектів. Зокрема вагома увага приділяється формуванню фінансового базису для впровадження інноваційних ідей та стимулювання інноваційно-технологічного розвитку сектору малого та середнього бізнесу. Ґрунтуючись на світовому досвіді державної підтримки малих та середніх підприємств, доцільним є розроблення інструментарію державного регулювання інноваційного розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу з урахування глобальних трендів їх зростання, а саме: реалізація цифрових змін у цій сфері, розширення географічних меж і нівелювання територіальних бар'єрів розвитку бізнесу, розбудова високотехнологічного виробництва у сфері малого та середнього бізнесу, прискорення інноваційних перетворень і активізація процесів розроблення та впровадження інноваційних стартап-проектів

У країнах, які утримують лідерство у світовій економіці й політиці, економічна політика, яка забезпечує інноваційне економічне зростання, характеризується такими рисами: прогнозуванням, визначенням стратегій і програмуванням національного економічного і технологічного розвитку на довгострокову перспективу (не менше ніж на 15–20 років); участю у формуванні єдиного світового науково-технічного простору і ринку

високотехнологічних товарів; закріпленням на ринку високотехнологічної продукції на основі певної технологічної спеціалізації (яка відображає розвиток критичних технологій у даній країні); формуванням національних інноваційних систем, інтегрованих на міжнародному рівні – такі системи охоплюють весь комплекс інститутів, що забезпечують генерацію знань та інновацій, розвиток і комерціалізацію нових технологій; активною державною підтримкою умов, які сприяють підвищенню якості людських ресурсів (людського капіталу); тісним співробітництвом між бізнесом і державою, активною економічною дипломатією і режимом сприяння при освоєнні нових сегментів світового ринку [40].

Щоб побудувати ефективну НІС, Україна повинна подолати вплив високої конкуренції, що посилюється в умовах інтеграційних процесів. Прагнення більш активного міжнародного науково-технологічного співробітництва України вимагає розробки відповідної державної інноваційної політики, яка б врахувала досвід та успішні практики Європейського Союзу.

Практика досліджень з питань розвитку НІС підтверджує необхідність зміцнення технологічної конкурентоспроможності країни, що пов'язано з розробкою нових механізмів інноваційного розвитку та технологічного вдосконалення національної економіки. Саме інноваційні чинники слугуватимуть створенню умов для формування, накопичення й ефективного використання знань, технологічних та інвестиційних ресурсів, що забезпечують увесь спектр конкурентних переваг від технологічного випередження в одній або кількох галузях до технологічного лідерства країни у цілому [40].

В умовах інтеграції України у Європейський Союз, досвід країн, що вступили до Євросоюзу раніше, є дуже цінним, особливий інтерес викликають країни з «малою економікою», що пройшли успішну адаптацію в ланках ЄС. Незважаючи на той факт, що Україну не можна віднести до країн з малою економікою, особливості інноваційного розвитку країн з малою економікою Північної, Західної і Центральної Європи, які змогли досягти високої

наукоємності ВВП (понад 2,7 %), викликають певний інтерес. Економіки цих країн характеризуються високим рівнем залучення як підприємницького, так і державного сектору фінансування ІР; у країнах із середнім (нижче 2 %) і низьким рівнем наукоємності ВВП (менше 1 %) внесок держсектора в ІР більш вагомий порівняно з внесками бізнес-сектору; високий рівень залучення країн у процес інтернаціоналізації ІР; концентрація ІР у декількох галузях (фармацевтика, автомобільна промисловість, радіо-, телевізійне та телекомунікаційне обладнання, комп'ютерні та пов'язані з ними послуги); підвищення ролі університетського сектору у виконанні ІР; перехід у бік широкого застосування заходів непрямого стимулювання поряд із заходами прямого стимулювання ІР. Це дало змогу виділити три моделі стимулювання інноваційного розвитку європейських країн для розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізму реалізації інноваційного розвитку України [41]:

1) Скандинавська модель – розвинене інституціональне середовище; високий рівень залучення підприємницького та державного секторів у фінансуванні ІР; висока роль університетського сектору у виконанні ІР; спеціалізація ІР як у високо- так і середньотехнологічних галузях, та низькотехнологічних; використання прямих заходів державного стимулювання (фінансування нових високотехнологічних компаній на передпосівній стадії, інноваційні держзакупівлі, надання грантів, спрямованих на підтримку інноваційних стартапів, державно-приватного партнерства в стратегічних областях, інноваційних ваучерів для оцінки ступеня ризику інноваційних проектів;

2) Західноєвропейська модель – постійне вдосконалення інституційного середовища; превалювання підприємницького сектору у фінансуванні ІР; значна частка університетського сектору у виконанні ІР; концентрація ІР у середньотехнологічних галузях; поєднання прямих (надання позик, гарантій банкам за кредитами, грантів для підтримки підприємництва, створення

підприємств спін-офф і стартапів, інноваційних ваучерів) і непрямих (інвестиційні пільги, податкові відрахування, спрямовані на трансфер технологій і створення нових інноваційних малих та середніх підприємств (МСП), податкові пільги по витратах на дослідження і розробку заходів стимулювання;

3) Центральноевропейська модель – розвивається інституціональне середовище; висока частка державного сектору у фінансуванні ІР із зарубіжних джерел; значна частка держсектора у виконанні ІР; концентрація ІР у середньотехнологічних галузях, у яких оперують великі багатонаціональні корпорації, і низький рівень інноваційної активності національних фірм; перехід у бік застосування непрямих заходів стимулювання (надання податкових вирахувань, спрямованих на залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у сферу ІР, розвиток інноваційної інфраструктури, стимулювання співробітництва між підприємствами і дослідними інститутами) у зв'язку з наслідками світової фінансово-економічної кризи поряд із прямими заходами (надання пільгових гарантій за кредитами з фінансовою субсидією на виплату відсотків по кредиту, інноваційних ваучерів, грантів і субсидій для спільних інвестиційних проектів, на технічне обладнання для МСП).

Утім, інноваційність країн ЄС, незважаючи на наявність економічної кризи, зростає кожного року, але розрив між державами-лідерами та тими, хто позаду, також продовжує зростати.

Негативний вплив на становлення та розвиток інноваційної складової у структурі економіки багатьох країн світу, у тому числі також країн Європейського Союзу, мають економічні та політичні кризи як загальносвітового, так і локального характеру. Особливо наглядно це проявилось в теперішній період часу у зв'язку з подіями на півдні та сході України.

РОЗДІЛ 2

СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В УКРАЇНІ

2.1. Особливості державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні

Протягом історичного розвитку держава завжди відігравала ключову роль у підтримці та стимулюванні підприємництва в Україні, оскільки успіх економічних реформ значною мірою залежав від її активної участі. Сучасні реалії вимагають ефективного державного управління економікою, яке здатне забезпечити стабільне економічне зростання та підвищити рівень життя населення через чіткі механізми регулювання.

Державний вплив на підприємницьку діяльність реалізується шляхом застосування адміністративних та економічних методів. Адміністративні методи впливу, здійснювані органами влади, спираються на законодавчо-нормативну базу, що визначає правила та вимоги до підприємницької діяльності. Такі методи включають заходи заборон, дозволів та примусу, зокрема ліцензування, квотування, встановлення стандартів тощо, які мають на меті створити сприятливі умови для функціонування ринкової системи та досягнення соціально значущих цілей. Ці заходи спрямовані на забезпечення рівних умов для всіх підприємств, захист їх прав, підтримку вільної конкуренції та гарантування доступу до інформації, необхідної для розкриття їхнього потенціалу в умовах ринкової економіки.

Основні завдання адміністративного впливу на розвиток підприємництва включають створення стабільних умов для діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, що є важливою передумовою для функціонування ринкової економіки [17]. Адміністративний вплив спрямований також на

демонополізацію економіки, що передбачає встановлення фіксованих цін на окремі товари й послуги з метою запобігання зловживанню монопольним становищем на ринку. Важливим аспектом адміністративного регулювання є формування системи стандартів і нормативів, які забезпечують стабільність економічних процесів і підтримують високий рівень якості продукції та послуг.

Держава відіграє вагомую роль у захисті конкуренції, підтримуючи ринкові механізми та запобігаючи інформаційній асиметрії, що створює рівні можливості для всіх учасників ринку. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності та гарантування прав власності й свободи ухвалення економічних рішень також є важливими аспектами державної політики, що сприяють створенню умов для зростання національної економіки та розвитку підприємництва.

Однак адміністративні методи можуть мати стримувальний вплив на діяльність підприємств, що може обмежувати економічну ініціативу. Тому поряд з адміністративними методами важливими є економічні інструменти впливу, що краще відповідають ринковим умовам, стимулюючи інноваційний розвиток та сприяючи гнучкості й адаптації економіки до нових викликів. Економічні методи, на відміну від адміністративних, дозволяють забезпечити ефективну інтеграцію державного регулювання в ринкові механізми.

Економічні методи регулювання передбачають використання фінансових інструментів державою для впливу на ринкові процеси, зокрема на попит, пропозицію та ціноутворення. Ці методи діють через ринкові механізми, спрямовуючи економічну діяльність у відповідності з інтересами держави. Основними засобами такого впливу є створення додаткових матеріальних стимулів або зниження ризику фінансових втрат, що в кінцевому результаті покликано підвищувати добробут населення. У розвинених країнах ці заходи розглядаються як інструменти для поліпшення якості життя громадян [17].

Економічні та адміністративні методи регулювання тісно пов'язані: кожен економічний інструмент потребує адміністративного рішення на рівні

державних органів, наприклад, для зміни податкових ставок чи надання пільг. Таким чином, економічні регулятори підлягають адмініструванню. Адміністративні методи також мають непрямий економічний вплив, наприклад, регулювання цін, яке не лише визначає їх рівень, але й впливає на попит і пропозицію.

Крім того, важливо враховувати різні форми державного впливу на соціально-економічні процеси. Вони забезпечують загальні напрями регулювання, що сприяє стабільному розвитку та підвищенню якості життя в країні (рис. 2.1).

Форми державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні

Рис. 2.1. Форми державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні

Джерело: власні узагальнення

Основними формами державного регулювання є бюджетно-податкове, кредитно-грошове, цінове та адміністративно-економічне управління, які задають напрям розвитку економічної системи країни та визначають рівень добробуту її громадян. Бюджетно-податкове регулювання забезпечує функціонування державних фінансів, розподіл бюджетних коштів та ефективне використання ресурсів на досягнення ключових соціально-економічних цілей [17].

Кредитно-грошове регулювання спрямоване на підтримку стабільності національної валюти та контроль за обсягами грошової маси відповідно до потреб економіки. Воно також включає створення сприятливих умов для отримання кредитів як підприємствами, так і громадянами, з урахуванням можливостей своєчасного повернення позик без зайвих труднощів.

Цінове регулювання передбачає вплив держави на формування цін через законодавчі, адміністративні чи судові заходи з метою контролю за економічною кон'юнктурою, стримування інфляції, стимулювання виробництва, модернізації та підвищення конкурентоспроможності національної економіки, а також для зниження соціальної напруги. Це регулювання може здійснюватися як шляхом законодавчого встановлення фіксованих цін, так і через адміністративні та економічні заходи.

Адміністративно-економічне регулювання поєднує методи адміністративного та економічного впливу для коригування діяльності господарських суб'єктів у процесі соціально-економічного розвитку. Основні заходи в межах цього регулювання включають роздержавлення і приватизацію, макроекономічне планування, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також заходи в галузях митної, податкової, кредитної та валютної політики. Додатково воно спрямоване на встановлення економічних та соціальних стандартів функціонування національної економіки.

У сучасних умовах підтримка соціального підприємництва у сфері охорони здоров'я в Україні стає надзвичайно важливою, особливо у контексті війни та післявоєнного відновлення. Соціальні підприємства в цьому секторі мають значний потенціал для підвищення доступності медичних послуг на місцевому рівні, задовольняючи ключові соціальні потреби населення. Держава та місцева влада можуть сприяти їх розвитку через фінансову підтримку, грантові програми та надання пільгових умов для ведення діяльності.

У 2022-2023 роках підтримка соціального підприємництва, зокрема в охороні здоров'я, продовжувала активно розвиватися в Україні за участі

міжнародних організацій, таких як Європейський Союз та Світовий банк. Ці організації надавали фінансові та технічні ресурси для відновлення медичних послуг, покращення інфраструктури та створення нових можливостей для соціальних підприємств, що дозволило посилити стійкість та ефективність сектору охорони здоров'я.

Згідно з даними, оприлюдненими Європейським центром за некомерційне право, соціальні підприємства в Україні отримували значну підтримку для подолання нагальних проблем, зокрема в наданні медичних послуг під час воєнного періоду. Це сприяло суттєвому розширенню їхніх можливостей і здатності надавати допомогу в складних умовах [52; 53]. Така підтримка відіграє ключову роль у зміцненні системи охорони здоров'я та розвитку соціального підприємництва в країні, особливо на рівні регіонів.

Водночас соціальне підприємництво у сфері охорони здоров'я в Україні стикається з низкою перешкод, які обмежують його подальший розвиток та ефективність. Основні з них наведені в табл. 2.1.

У період війни Україна активно підтримує соціальне підприємництво в галузі охорони здоров'я, прагнучи забезпечити доступність медичних послуг і соціальної допомоги для населення. Державна підтримка таких підприємств здійснюється через національні програми, а також завдяки міжнародній фінансовій допомозі та грантам від організацій, таких як Світовий банк і Європейський Союз. Соціальні підприємства, що працюють у сфері охорони здоров'я, особливо в регіонах, постраждалих від бойових дій, суттєво розширюють можливості системи охорони здоров'я, забезпечуючи медичні послуги в умовах надзвичайної ситуації.

Таблиця 2.1

Проблеми соціального підприємництва у сфері охорони здоров'я

Проблема	Конкретизація
Нестача фінансування	Недостатність фінансової підтримки як на державному, так і на місцевому рівнях, відсутність доступу до достатніх фінансових ресурсів для розширення діяльності або покращення інфраструктури. Хоча міжнародні донори іноді підтримують такі ініціативи, обсяг цієї допомоги обмежений, а процедури отримання коштів – складні
Обмежений доступ до кредитів і інвестицій	Обмежений доступ до фінансових інструментів, зокрема кредитів і інвестицій. Банки рідко надають кредити соціальним підприємствам, оскільки вони вважаються високоризиковими через низький рівень прибутковості та довгий період окупності.
Недостатня підтримка з боку держави	Відсутність чіткої державної політики, спрямованої на розвиток соціального підприємництва, а також законодавчих рамок ускладнює розвиток цієї сфери. Деякі ініціативи з підтримки соціального підприємництва все ще знаходяться на стадії формування.
Низька обізнаність громадян	Це ускладнює розвиток таких ініціатив, оскільки низький попит на послуги або товари соціальних підприємств призводить до недостатнього фінансування та нестачі клієнтів
Обмежені можливості для навчання та розвитку	Брак спеціальних програм і тренінгів, спрямованих на навчання соціальних підприємців та розвиток їхніх професійних навичок у сфері охорони здоров'я, що призводить до відсутності необхідних знань і компетенцій для ефективного управління своїм бізнесом.
Застаріла інфраструктура	Використання застарілої інфраструктури та обладнання обмежує можливості надавати сучасні медичні послуги або впроваджувати інноваційні підходи, такі як телемедицина чи новітні технології.
Конкуренція з традиційними підприємствами	Змушені конкурувати з приватними медичними установами, які мають кращі фінансові можливості, доступ до інвестицій і більш розвинуту інфраструктуру
Бюрократичні перепони	Реєстрація, отримання ліцензій, дотримання всіх вимог для надання медичних послуг є складними й часозатратними процесами для соціальних підприємств

Зокрема, у 2023 році виділено кошти для підтримки таких ініціатив у межах програми відновлення України, що передбачає фінансування проєктів у сферах охорони здоров'я та соціального захисту. Однак, попри таку допомогу, соціальні підприємства продовжують стикатися з численними труднощами, включно з нестабільним фінансуванням, порушенням постачання та обмеженим доступом до ресурсів унаслідок воєнних дій. Водночас зростаюча потреба населення в соціальній підтримці створює додаткове навантаження на ці підприємства й державні програми.

Зусилля щодо підтримки соціального підприємництва [14] під час війни є важливим елементом стратегії відновлення країни, однак сектор продовжує стикатися з численними викликами, які вимагають подальших реформ та збільшення фінансування для ефективного подолання труднощів. Важливо зазначити, що форми та методи державної політики у сфері соціально-економічного розвитку як на національному, так і на регіональному рівнях визначаються загальною економічною стратегією країни, а також регіональною політикою, яка враховує унікальні потреби та особливості кожного регіону.

2.2. Результати дослідження

Повномасштабна агресія проти України суттєво підірвала економічну систему країни. Внаслідок війни ділова активність значно знизилася: близько 30% підприємств повністю припинили діяльність, а 45% скоротили обсяги виробництва. Інфляція зросла, а транспортно-логістична, соціальна та інженерна інфраструктури багатьох регіонів зазнали значних руйнувань. Робоча сила також скоротилася через мобілізацію та вимушену міграцію населення [3].

Україна має досвід різних етапів інфляції: від гіперінфляції 1990-х до стабільно низьких показників у 2020 році. Незважаючи на те, що інфляція є природним економічним процесом, її темпи повинні корелювати з рівнем

доходів. Якщо темпи зростання цін перевищують збільшення доходів, це негативно впливає на економіку. Помірна і стабільна інфляція сприяє економічному зростанню, кредитуванню, зміцненню національної валюти і дозволяє бізнесу та громадянам планувати майбутнє.

У розвинених країнах інфляцію на рівні 5% вважають високою, підтримуючи її на рівні 1-3% для забезпечення цінової стабільності. Для економік, що розвиваються, оптимальним вважається рівень інфляції в межах 4-8%. Станом на серпень 2022 року, за даними НБУ, річна базова інфляція в Україні сягнула 19,1% (рис. 2.2), наближаючись до показників галопуючої інфляції.

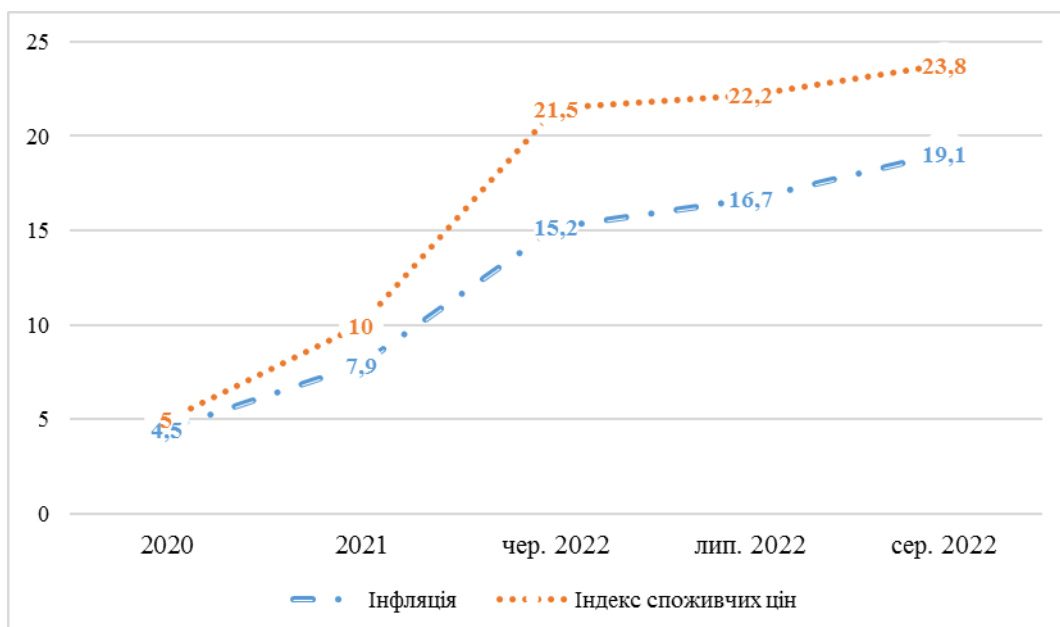

Рис. 2.2. Динаміка інфляції у 2020-2022 рр.

Джерело: складено на основі [23]

Основними причинами економічних труднощів є напружені дипломатичні відносини з сусідньою державою, окупація близько 19% території України, масова міграція за кордон 9,567,033 осіб (за даними УВКБ ООН) та зростання рівня безробіття, що призвело до значних втрат податкових надходжень, які складно точно оцінити.

У першому півріччі 2023 року базова інфляція в Україні склала 13.9%, що демонструє певне уповільнення інфляційного тиску порівняно з прогнозами. Це обнадійливий сигнал для економіки України, яка поступово оговтується від наслідків війни.

За даними Держстату, ВВП знизився на 37.2%, тоді як грошова маса зросла на 21% порівняно з квітнем 2021 року, досягнувши 2 трлн 270 млрд грн, що в умовах зменшення ВВП та збільшення грошової маси сприяє зростанню інфляції. Суттєвий вплив на інфляцію має також баланс попиту і пропозиції, зокрема високий попит на іноземну валюту. У I кварталі 2023 року експорт товарів становив 25,629.8 млн дол. США (73.9% порівняно з I кварталом 2022 року), а імпорт – 29,838.3 млн дол., або 110.9% від рівня I кварталу 2022 року (рис. 2.3).

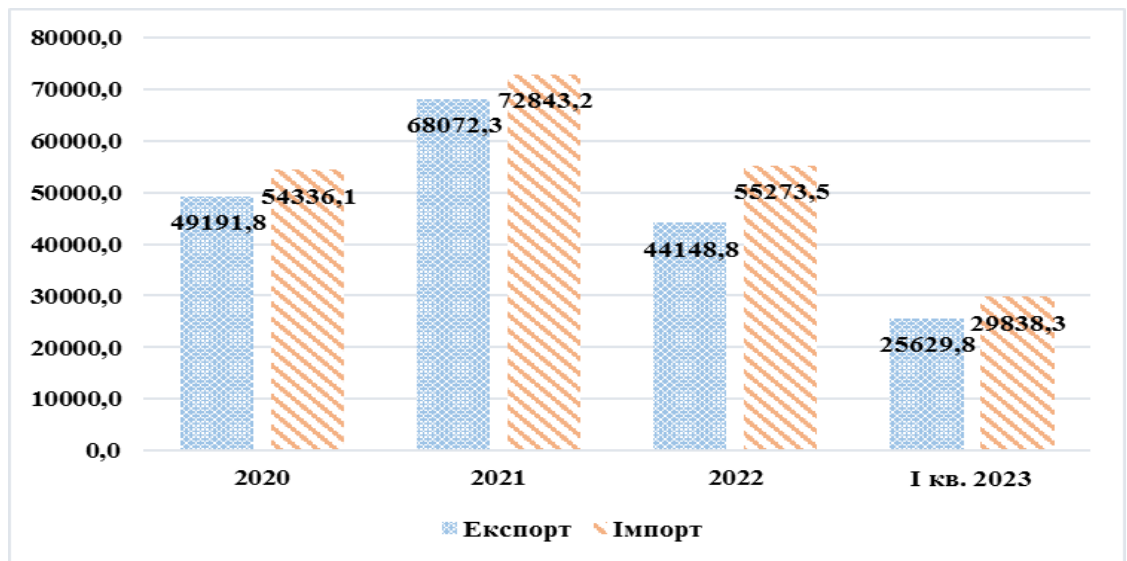

Рис. 2.3. Імпорт та експорт товарів впродовж 2020-2023рр.

Джерело: складено на основі [23]

У межах державного регулювання підприємництва важливим є питання оподаткування, зокрема податку на прибуток підприємств, що є одним із ключових податків як в Україні, так і у світі. Відповідно до Податкового кодексу України, цей податок є прямим і сплачується підприємствами з прибутку,

отриманого від різних видів діяльності, включаючи реалізацію продукції, оренду, роялті та інші операції [1].

Основна ставка податку на прибуток в Україні становить 18%, і надходження від нього складають значну частину доходів державного бюджету. Згідно з рис. 2.4, обсяг податкових надходжень з року в рік зростає. У 2014 році надходження від податку на прибуток становили 40,201.5 млн грн (8.8% загальних доходів бюджету), а до 2021 року цей показник зріс до 163,844.5 млн грн (9.9% загальних доходів бюджету). Однак повномасштабне вторгнення Росії в Україну призвело до значних економічних змін. За прогнозами МВФ, український ВВП може скорочуватися приблизно на 35% на рік, що створює серйозні виклики для подальшого зростання бюджетних надходжень.

Рис. 2.4. Динаміка надходжень податку на прибуток підприємства до зведеного бюджету України у 2014–2021 роках

Джерело: складено автором на основі [22]

Станом на 2024 рік податкові надходження до зведеного бюджету України продовжують зростати, незважаючи на складні умови війни. За даними Міністерства фінансів України, за перші вісім місяців цього року значну частку податкових надходжень склали доходи від податку на прибуток, причому їх

зростання було підтримано підвищеним оподаткуванням банків та інших високоприбуткових секторів економіки. У вересні 2024 року податок на прибуток зріс на 26% у порівнянні з попереднім роком, що свідчить про відновлення бізнес-активності та ефективність фіскальної політики [54].

Війна завдала значної шкоди економічній інфраструктурі України: понад 450 підприємств було пошкоджено або зруйновано, зокрема 64 великих і середніх. Ця цифра може бути вищою через відсутність повної інформації про підприємства на тимчасово окупованих територіях. За оцінками KSEInstitute, станом на 1 вересня 2022 року прямі збитки української економіки становили близько \$108,3 млрд або 2,9 трлн грн, а непрямі збитки – приблизно \$128,8 млрд або 3,7 трлн грн. Наразі експерти оцінюють загальну потребу у відновленні зруйнованих активів на рівні \$185 млрд, або майже 5,4 трлн грн, проте ці показники зростають із кожним днем через триваючі бойові дії.

Усі сфери діяльності держави, включаючи податкову систему, були адаптовані до умов воєнного часу. Було прийнято низку законів, що внесли зміни до Податкового кодексу України, спрямовані на стимулювання діяльності підприємств і полегшення їх функціонування. Закон України від 1 квітня 2022 року № 2173-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо адміністрування деяких податків під час воєнного, надзвичайного стану» [10] запровадив нові підходи до оподаткування прибутку підприємств.

Ключовою зміною стало надання можливості неприбутковим організаціям надавати благодійну допомогу певним категоріям осіб, навіть якщо це не передбачено установчими документами, без ризику втрати статусу неприбутковості. Інший важливий закон, прийнятий 15 березня 2022 року під номером 2120-IX, дозволив усім підприємствам з оборотом до 10 млрд грн перейти на спрощену систему оподаткування, сплачуючи лише 2% від обороту замість стандартного податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%) [1].

Фізичні особи-підприємці третьої групи, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, отримали можливість знизити ставку податку до 2% від доходу замість попередніх 5%. З квітня також дозволили перехід на цю систему для компаній з річним доходом понад 10 мільярдів гривень, за винятком підприємств, що займаються гральним бізнесом, обміном валют, виробництвом і торгівлею підакцизними товарами, видобутком корисних копалин, виробництвом і реалізацією дорогоцінних металів і каміння, управлінням підприємницькою діяльністю, а також наданням послуг поштового зв'язку. У квітні парламент додатково дозволив перехід на систему зі ставкою 2% і для тих, хто організовує азартні ігри, займається виробництвом і продажем ювелірних виробів, а також здійснює фінансову діяльність.

На рисунку 2.6 відображено динаміку надходжень єдиного податку до Зведеного бюджету України за період 2019–2022 років.

Рис. 2.6. Динаміка сплати єдиного податку в Україні у 2019–2022 роках
Джерело: складено автором на основі [22]

Попри складні умови воєнного стану, бізнес в Україні продовжує функціонувати і справно сплачувати податки. За 10 місяців 2022 року до державного бюджету надійшло 33,6 млрд грн єдиного податку, що майже відповідає сумі, зібраній за весь 2019 рік [2]. Це позитивний сигнал для

економіки країни, який свідчить про стійкість підприємництва в кризових умовах. Динаміка надходжень єдиного податку за 2022–2023 роки демонструє стабільність, незважаючи на виклики війни та економічну нестабільність. У 2023 році сплата єдиного податку продовжувала зростати, що частково зумовлено податковими змінами та підвищенням прожиткового мінімуму. Водночас, через дію воєнного стану діяли деякі податкові пільги для підприємців, зокрема звільнення від сплати єдиного соціального внеску для ФОПів, що хоч і вплинуло на обсяги надходжень, але надало значну підтримку бізнесу в критичний час [38].

Державна політика підтримки підприємництва та податкові спрощення допомогли українським підприємцям зберегти стабільний рівень надходжень до бюджету навіть в умовах війни. Завдяки новим податковим умовам імпортери отримали значну перевагу, адже до липня 2022 року вони були звільнені від сплати ПДВ на імпортовані товари. Однак з липня ця пільга була скасована, оскільки вона створювала нерівні умови для українських компаній, які продовжували сплачувати ПДВ і втрачали конкурентоспроможність на внутрішньому ринку. За період дії пільгових умов з квітня по червень надходження від митниці до загального і спеціального фондів бюджету майже подвоїлися, що свідчить про активізацію імпорту. Проте, скасування цієї пільги стало необхідним для стабільнішого наповнення бюджету та захисту інтересів українських виробників.

Значущим кроком у підтримці бізнесу в умовах війни став Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів звітності та іншого документообігу під час воєнного чи надзвичайного стану» [2]. Цей закон дозволив платникам податків, які не можуть виконувати свої зобов'язання через бойові дії, не подавати звітність, не сплачувати податки й не реєструвати податкові накладні або розрахунки коригування без ризику адміністративних санкцій. На час воєнного стану та ще шість місяців після його завершення платники звільняються від відповідальності за такі порушення, причому від них

не вимагалось підтверджувати неможливість виконання податкових обов'язків, що створило широкий захист для всіх підприємств, незалежно від їхніх можливостей.

З урахуванням цього закону можна зазначити, що стабільна діяльність підприємств та ефективна податкова політика залежить від впливу зовнішніх факторів, які можна мінімізувати через розробку зваженої податкової стратегії. Ефективна податкова політика підприємства має враховувати такі елементи, як вибір оптимальної системи оподаткування, розрахунок рівня податкового навантаження, оцінка співвідношення податків до прибутку, складання податкового календаря, а також використання можливих податкових пільг. Крім того, важливо дотримуватися податкової дисципліни, забезпечувати своєчасну сплату податків, надійний фінансовий контроль, доступність правових норм у сфері оподаткування, моніторинг податкових ризиків та їх мінімізацію.

2.3. Проблеми державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні та шляхи їх вирішення

Однією з ключових проблем у сфері державного регулювання розвитку підприємництва в Україні є формальний характер законодавства та його суперечливість. Ухвалені нормативні акти часто декларують ринкові цілі, проте не пропонують конкретних механізмів для їх реалізації. Зокрема, для ефективної роботи виробничого сектору необхідні сучасні реформи у податковій, земельній та фінансово-кредитній сферах, щоб відповідати поточним викликам економіки.

Фінансова система підтримки підприємств також має низку недоліків, серед яких:

- відсутність ліквідного майна для застави, що може забезпечити повернення кредитів;

- складний і тривалий процес отримання банківського кредиту;
- постійна потреба підприємств у короткострокових кредитах для забезпечення оборотних коштів;
- брак фінансових ресурсів для започаткування власного бізнесу;
- потреба вдосконалення механізмів іпотеки для сільськогосподарських земель.

Отже, ключова функція держави в регулюванні розвитку підприємництва полягає в захисті бізнесу від негативних впливів глобальних ринкових умов. Другою важливою метою є збереження стабільності внутрішніх ринків, зокрема забезпечення стабільного рівня цін.

Регулювання інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва має ґрунтуватися на наступних принципах:

1) Принцип реалізації загальнонаціональних інтересів: зосереджує ресурси – природні, матеріальні та трудові – в руках власників, які можуть забезпечити їх раціональне використання через інвестиції;

2) Принцип єдності державного регулювання для виробників: передбачає уніфікацію правової основи, методів і форм регулювання, а також концентрацію контролюючих функцій у спеціалізованих державних органах, таких як Міністерство фінансів, Національний банк, Антимонопольний комітет, Фонд держмайна;

3) Принцип послідовності державного регулювання: забезпечує виваженість державної політики, яка враховує тенденції інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу та діє відповідно до нормативної бази.

Механізм державного регулювання інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва включає широкий спектр структурних елементів

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

підході, який поєднує правові норми, організаційні та економічні інструменти, а також заходи соціальної підтримки та наукове забезпечення.

Правове регулювання | Організаційно-економічне регулювання

Соціально-організаційне регулювання

Наукове забезпечення

Рис. 2.7. Структурні елементи державного регулювання під
на місцевому рівні

Джерело: власні узагальнення

Основною складовою державного регулювання є правовий аспект, що включає розробку нормативно-правових актів та механізми відповідальності за їх порушення. Законотворча діяльність також може мати опосередкований вплив, зокрема через регулювання конкуренції, підтримку національних виробників і споживачів, встановлення стандартів якості продукції та контроль за їх дотриманням.

Поряд із правовим регулюванням необхідно розвивати організаційно-економічні важелі впливу, зокрема [38]:

- проведення цільової фінансової політики для стимулювання виробництва, що включає надання субсидій, дотацій та пільгових кредитів на виробничі потреби;
- встановлення обґрунтованих податкових умов для товаровиробників, які сприятимуть зменшенню диспропорцій між виробництвом і переробкою продукції;
- забезпечення прозорого механізму для формування ринкової ціни;
- створення умов для залучення інвестицій у виробництво;
- запровадження державних стандартів якості продукції, які відповідатимуть міжнародним вимогам.

Одним із ключових напрямів економічної підтримки держави є розробка дієвої фінансової політики, яка б забезпечила малим та середнім підприємствам доступ до необхідних фінансових ресурсів. Основне завдання такої підтримки полягає у стабілізації виробничих обсягів на рівні, що відповідає сукупному попиту на певні види продукції. Це означає, що державна фінансова допомога повинна сприяти збереженню стабільних закупівельних цін і створенню конкурентного середовища на ринку [8].

Бюджетна підтримка займає особливе місце в системі економічних механізмів регулювання, оскільки вона допомагає підвищити фінансову стабільність і інвестиційну привабливість підприємств, особливо за умови збитковості виробництва. Державна допомога повинна, з одного боку, відповідати можливостям бюджету, а з іншого – бути достатньою для того, щоб, у поєднанні з іншими регуляторними механізмами, допомогти підприємцям адаптуватися до ринкових умов і забезпечити їхнє стабільне зростання.

Особливо важливим є пільгове кредитування, яке має бути вигідним як для самих підприємств, так і для комерційних банків. У цьому процесі підприємства повертають кредити банкам, а різницю в ставках компенсує держава. Це можна реалізувати через створення конкурентного ринкового середовища, що зробить такі умови вигідними й стійкими.

Для вдосконалення економічних методів ринкового регулювання варто впровадити систему контрольованих податків, що унеможливило б штучне підвищення цін. Такий підхід стимулюватиме збільшення доходів підприємств за рахунок розширення асортименту та підвищення якості продукції, а не за рахунок завищення цін.

Для кращого функціонування виробників у податковій сфері необхідна протекціоністська політика, яка сприятиме самофінансуванню та технологічному оновленню виробництва. Підприємствам, що інвестують у модернізацію, слід надавати податкові канікули на період становлення, пільгові

кредити на капітальні вкладення та підтримку для покриття сезонних розривів між надходженням і витратами. Розробка системи державної підтримки для перспективних економічних проєктів також є необхідною для створення довгострокових можливостей розвитку [8].

Ціновий механізм є ключовим інструментом економічного впливу на виробників. Визначальними чинниками, що впливають на рівень конкуренції між підприємствами, є закупівельні ціни на сировину та купівельна спроможність споживачів готової продукції. Зі зменшенням обсягів виробництва конкуренція за доступ до сировини посилюється, що стимулює підприємства до вдосконалення управління, маркетингових стратегій, стимулювання праці на основі результатів та підвищення якості та різноманіття продукції.

Для досягнення цінового паритету між галузями необхідна державна підтримка, що враховує ринкові коливання попиту та пропозиції. Основним завданням є узгодження співвідношення цін і виробничих витрат у процесі «виробництво – переробка – реалізація», що дозволить забезпечити підприємствам можливість для розширення виробництва. Вдосконалення державної цінової політики має сприяти оптимальному територіальному розміщенню підприємств, забезпечуючи підтримувальні ціни для виробників, що працюють у регіонах із несприятливими природними умовами, та створюючи передумови для стабільного розвитку економіки.

Державне регулювання повинно передбачати встановлення системи закупівельних, оптових і роздрібних цін, що враховує рівень доходів споживачів. Для стримування торгових надбавок на товари першої необхідності слід визначити граничні розміри націнок на соціально значущу продукцію.

Стимулювання інвестиційної активності є ключовою умовою для забезпечення стабільного економічного зростання підприємств. Для цього

необхідне посилення ролі держави та місцевих органів у регулюванні інвестиційних процесів через прямий і непрямий вплив.

У розвитку підприємництва важливу роль відіграє розбудова ринкової інфраструктури, що включає організаційно-технічну, фінансово-кредитну та інформаційно-аналітичну складові. Ці елементи створюють основу для підтримки ефективного функціонування ринкових процесів та залучення інвестицій (рис. 2.8.).

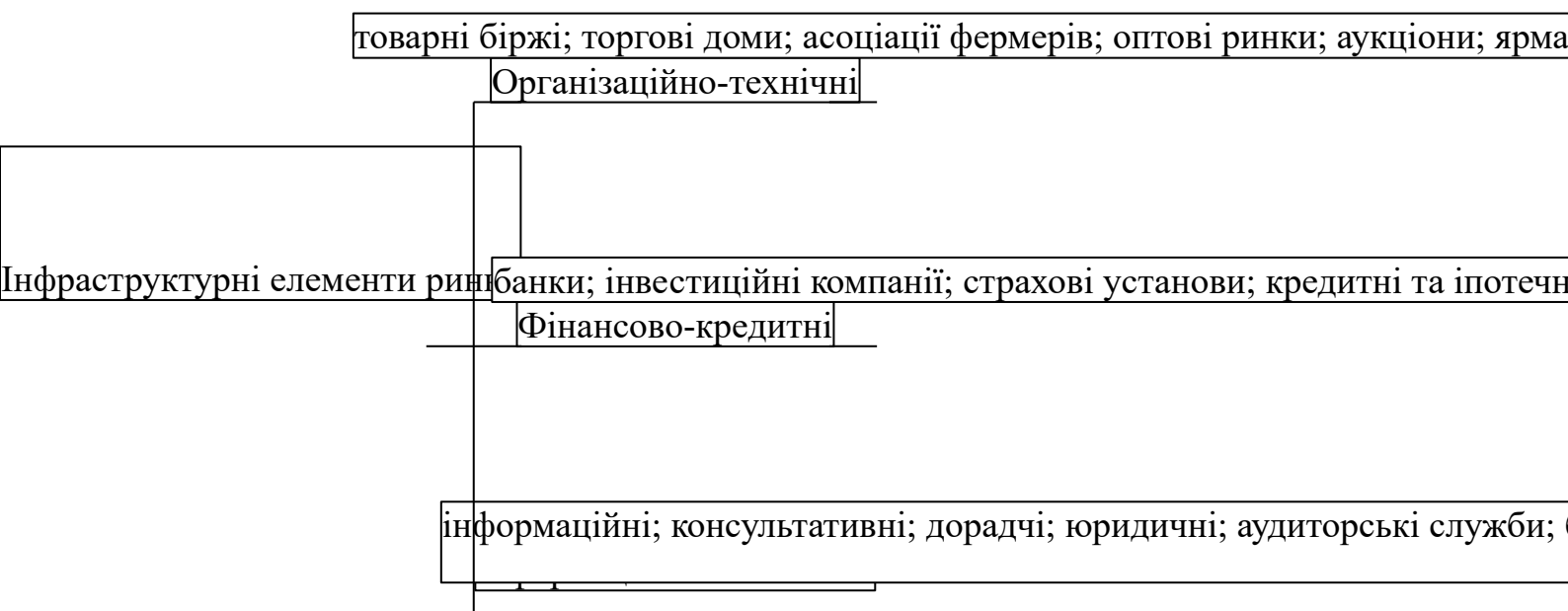

Рис. 2.8. Складові інфраструктури ринку

Джерело: власні узагальнення

Організаційно-технічна інфраструктура включає товарні біржі, торгові доми, асоціації та інші установи, що координують ринкові зв'язки та сприяють ефективній взаємодії учасників ринку.

Фінансово-кредитна інфраструктура складається з банків, інвестиційних компаній, страхових установ, кредитних спілок, фондів і іпотечних організацій. Забезпечення доступу аграрних підприємств до стабільного фінансування за прийнятними відсотковими ставками залишається ключовою проблемою. Однак діяльність комерційних банків часто орієнтована на короткострокове

кредитування підприємств, які займаються торговельно-посередницькою діяльністю, що обмежує можливості аграрного сектору.

Інформаційно-аналітична інфраструктура включає інформаційні, консалтингові, юридичні фірми, бізнес-центри та аудиторські організації. Ці установи виконують важливі функції, такі як надання консультацій підприємцям, підготовка фахівців, аналіз ринкових тенденцій, а також прогнозування та моделювання можливих економічних сценаріїв, що дозволяє розробляти стратегії поведінки підприємств на ринку [40].

Таким чином, запропоновані організаційно-економічні елементи державного регулювання підприємництва на місцевому рівні спрямовані на зміцнення позицій підприємств на ринку, підвищення їх конкурентоспроможності та загальної ефективності діяльності.

Окрім економічного, важливим є також соціальний, або суспільно-організаційний, аспект державного регулювання, який передбачає підтримку підприємництва через покращення умов життя працівників та забезпечення інформаційної підтримки товаровиробників.

Держава та її органи влади повинні рішуче діяти для підвищення заробітної плати працівників, що потребує комплексного підходу. Це підвищення має супроводжуватися заходами захисту внутрішнього ринку та підтримки національних виробників, зменшенням відтоку капіталу за кордон, а також жорстким контролем цін. Тільки всебічне вирішення цих питань може допомогти уникнути інфляційних ризиків, які зазвичай супроводжують зростання заробітної плати.

Інформаційне забезпечення підприємств слід організувати через спеціалізовані інформаційні центри, що створюватимуться на регіональному рівні за державної підтримки. Такі центри повинні включати наукові підрозділи, які б оперативно отримували інформацію про новітні технології та передавали її виробникам; надавали допомогу у розробці бізнес-планів, виконували податкові

та інші розрахунки, а також консультували аграрних виробників для досягнення оптимальних результатів з мінімальними витратами.

На загальнодержавному рівні ці центри мають підпорядковуватися спеціалізованим службам і співпрацювати з науково-дослідними установами, щоб перетворювати результати досліджень у практичні рекомендації. Ці служби повинні передавати найсвіжіші наукові дані місцевим центрам, щоб ті могли адаптувати інформацію з урахуванням регіональних особливостей і потреб виробників.

Держава відіграє важливу роль у науковому забезпеченні підприємницької діяльності, сприяючи розробці науково обґрунтованих рекомендацій для підвищення ефективності виробничих процесів. Міжнародна практика свідчить, що основні форми консалтингової підтримки включають проведення лекцій, курсів, семінарів, а також консультацій безпосередньо на місцях. Ефективними інструментами також є презентації, демонстрації, онлайн-консультації, телефонні консультації, групові відвідування, виставки, інформаційні відео та фільми. Поширення знань також здійснюється через публікації, статті, радіо- та відеопрограми, що сприяють популяризації сучасних підходів і нових технологій серед підприємців [19].

Отже, державне регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні в Україні має охоплювати такі напрямки: удосконалення правової бази для учасників ринку, поліпшення роботи фінансових інститутів і підвищення ефективності фінансових відносин між ринковими учасниками; перегляд підходів до ціноутворення, зокрема створення системи гарантованих і ринкових цін з урахуванням їхньої обґрунтованості; розширення можливостей кредитування та впровадження пільгового оподаткування для підприємств; впровадження нових стандартів якості продукції; розробка програм підтримки доходів населення, спрямованих на підвищення купівельної спроможності; створення економічних умов для забезпечення платоспроможного попиту та соціального захисту найуразливіших верств населення; розвиток ринкової

інфраструктури на місцях; надання доступу до науково-технічних знань і стимулювання інноваційного розвитку підприємств; забезпечення чесної конкуренції між підприємствами та застосування санкцій до суб'єктів, що використовують недобросовісні практики.

Загалом, у нинішніх умовах незавершеного формування ринкової економіки в Україні роль держави у підтримці підприємництва на місцевому рівні має бути провідною. Держава повинна активно сприяти підвищенню конкурентоспроможності ринку, не шляхом жорсткого адміністративного тиску, а шляхом створення чіткої нормативної бази, яка забезпечить прозорі правила для всіх учасників ринку. Крім того, державна політика повинна передбачати створення умов для залучення фінансів у бізнес та розвиток фінансових установ, спрямованих на підтримку підприємництва.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Оцінено сучасний стан державного регулювання розвитку підприємництва в Україні. Держава впливає на розвиток підприємництва за допомогою різних регулятивних методів, що охоплюють як адміністративні, так і економічні підходи. Адміністративне регулювання здійснюється через органи влади, які, користуючись своїми повноваженнями, втручаються в економічну діяльність суб'єктів господарювання. Економічні методи, своєю чергою, передбачають ефективне використання фінансових ресурсів державою та її установами. Основні форми економічного впливу включають бюджетно-податкове, кредитно-грошове, цінове та адміністративно-економічне регулювання, які спільно визначають вектор економічної політики країни та впливають на рівень життя населення. Ключовим компонентом підтримки інноваційного розвитку підприємництва є державна інноваційна політика, від ефективності якої залежить загальний соціально-економічний прогрес. Незважаючи на військові виклики, український бізнес продовжує працювати та сплачувати податки, що є суттєвою підтримкою для економіки країни. Так, у першому кварталі 2024 року великі підприємства, зокрема Group DF, сплатили до державного та місцевих бюджетів 1,076 мільярда гривень податків, з яких значну частку склали податок на додану вартість (621,9 млн грн), земельний податок (37,7 млн грн), екологічний податок (22,6 млн грн) та податок на прибуток (21,4 млн грн). Незважаючи на військові збитки, українські підприємства продовжують забезпечувати стабільний потік податкових надходжень, що критично важливо для підтримки фінансової стійкості держави.

Проаналізовано роль та проблеми соціального підприємництва у сфері охорони здоров'я в Україні. Держава та міжнародні організації активно підтримують розвиток соціальних підприємств, що надають важливі соціальні послуги, зокрема медичну допомогу, шляхом фінансування, грантів і

спеціальних програм. Соціальне підприємництво у сфері охорони здоров'я, особливо в умовах війни, стикається з численними проблемами, такими як нестабільність фінансування, обмежені можливості кредитування, труднощі з доступом до ресурсів і застаріла інфраструктура. Крім того, необхідно посилити державну підтримку, оскільки законодавчі та нормативні бар'єри суттєво обмежують розвиток цих підприємств. Незважаючи на труднощі, дії, спрямовані на створення ефективного регулювання підприємництва, залишаються важливою частиною стратегії відновлення України. Міжнародні партнери, такі як Європейський Союз і Світовий банк, фінансують програми відновлення системи охорони здоров'я, зокрема підтримуючи соціальні підприємства у найбільш постраждалих регіонах. Однак для ефективного використання ресурсів необхідно продовжити реформи в сфері публічного управління та законодавства. Таким чином, соціальні підприємства у сфері охорони здоров'я мають значний потенціал не тільки для покращення доступу до медичних послуг, але й для стимулювання регіонального розвитку. Для реалізації цього потенціалу необхідно подолати існуючі фінансові та організаційні бар'єри.

Виявлено проблеми державного регулювання підприємницької діяльності на місцевому рівні. Серед основних проблем варто відзначити декларативність і суперечливість чинного законодавства. Ухвалені нормативні акти, хоч і орієнтовані на ринкові цілі, не містять чітких механізмів для їх досягнення. Зокрема, для забезпечення ефективної діяльності виробників необхідно модернізувати податкове, земельне та фінансово-кредитне законодавство відповідно до сучасних вимог. Сьогодні фінансова підтримка підприємств має ряд недоліків: відсутність ліквідного майна, яке може слугувати заставою для гарантування кредитів; складність процедури отримання банківських кредитів, що супроводжується тривалими термінами розгляду; постійна потреба підприємств у короткострокових кредитах для поповнення оборотного капіталу; обмежені можливості у фінансових ресурсах для започаткування бізнесу;

необхідність удосконалення іпотечного механізму для земель сільськогосподарського призначення.

Аргументовано напрямки вдосконалення державного регулювання розвитку підприємництва на місцевому рівні в Україні. Державне регулювання розвитку підприємництва має ґрунтуватися на таких ключових принципах: реалізації загальнодержавних інтересів, єдності регулювання для всіх виробників та послідовності державних заходів. Основою регуляторної діяльності повинно стати вдосконалення нормативно-правових актів та застосування відповідальності до підприємств за порушення законодавчих норм. З організаційно-економічної точки зору держава має забезпечувати цільову фінансову політику, впроваджувати обґрунтовані податкові ставки для виробників та забезпечувати прозорий механізм ціноутворення. Важливим напрямом є також сприяння залученню інвестицій, розвиток ефективної ринкової інфраструктури та встановлення державних стандартів продукції на рівні міжнародних вимог. Соціальна роль державного регулювання проявляється у створенні гідних умов праці, покращенні рівня життя працівників і задоволенні інформаційних потреб підприємств. Крім того, держава має важливу функцію в науковому супроводі підприємництва, надаючи науково обґрунтовані рекомендації для покращення виробничої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бортнік Н.В. Організація податкового менеджменту на підприємстві. *Економіка та управління підприємством*. 2017. 28 с.
2. Буркова Л.А. Дослідження теоретичних аспектів податкового менеджменту та прийняття рішень щодо необхідності його удосконалення. *Фінансовий простір*. 2018. 88 с.
3. Вплив інфляційних процесів на фінансовий стан підприємства. 2022. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/13/1/239_Cimbljuk_604_69.pdf.
4. Гришко А., Бетлій О. Податкові послаблення для ФОПів та інших під час війни. Що залишити, а що переглянути? *Економічна правда*. 18.10.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/>.
5. Державний веб-портал бюджету для громадян. 2024. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
6. Деякі питання надання державних гарантій на портфельній основі. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 липня 2021 р. № 723. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723-2021-п#Text>.
7. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів 314 України від 18.03.2022 р. № 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-2022-п#Text>.
8. Дикань В. В. Державне регулювання процесів інноваційного розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Чернігівський науковий часопис*. Серія 1 : Економіка і управління. 2019. Вип. 1 (10). С. 44-53.
9. Желюк Т.Л. Розвиток фінансового ринку в контексті забезпечення національної безпеки. *Інноваційна економіка*. Випуск 3-4. 2019. С. 18-22.
10. Журавльова Т. О. Формування фінансових ресурсів підприємства в умовах кризи. *Економічна наука. Економіка та держава*. № 3/2020. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2020/10.pdf.

11. Зовнішня торгівля України товарами у січні липні 2022 року. Сайт Держстату. URL: <http://surl.li/ddywff>.
12. Інформація про доходи до зведеного бюджету України. Міністерство фінансів України. 2024. URL: <https://index.minfin.com.ua/>.
13. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
14. Криштоф Н. Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Україні: роль держави. *Вісник НАДУ при Президентові України* (Серія «Державне управління»). 2017. № 2. С. 88-102.
15. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Вплив поведінкових факторів на управління фінансовою діяльністю корпорації: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2021. № 2. С.154-168.
16. Курінний В.Г. Аспекти розвитку податкової системи України. *Матеріали Міжнародної наукової-практичної конференції «Економіка і менеджмент 2019: економіко-управлінські аспекти розвитку соціально-економічних систем»*. Дніпро: Біла К. О., 2019. Том 8, с. 48-49.
17. Мареніченко В. В. Механізми реалізації державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні : дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.02. Дніпро, 2017. 255 с.
18. Мацелик Т. О., Шапочкіна М. В. Стимулююча податкова політика в системі правового регулювання діяльності інноваційно-активних суб'єктів господарювання. Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2017. 258 с.
19. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. С. 47-59.
20. Огляд реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року. URL: <https://www.me.gov.ua>.

21. Остапенко Ю., Бондаревич М. Правове регулювання державної підтримки малого підприємництва: досвід України та Польщі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право», (28), 2019. С. 66-72. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2019-28-08>.
22. Офіційний сайт Державної податкової служби України. Інформаційні повідомлення. 2024. URL: <http://sfs.gov.ua>.
23. Оцінка інфляції, серпень 2022 року. Сайт НБУ. 2022. URL: <http://surl.li/ddyvr>.
24. Пінчук А. В., Нечипоренко А. В. Формування інвестиційної стратегії підприємства. *Механізми економічного зростання і конкурентоспроможності національного господарства* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 грудня 2018 р. Громадська організація «Київський економічний науковий центр». К., 2019. Ч. 1. С. 103–105.
25. Податки під час війни: все, що треба знати бізнесу. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/7/685375/>.
26. Податкові пільги для бізнесу, «мінус» акцизи на пальне та підтримка ФОПів – Рада ухвалила закон. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/15/684082/>.
27. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
28. Поліщук Г. Державне регулювання у сфері малого підприємництва: оцінка ефективності. *Ефективність державного управління*. 2017. № 4 (53). С. 208-217.
29. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/41397>.
30. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 521 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/521-2022-п#Text>.

31. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

32. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 17.08.2022 № 2115-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text>.

33. Про зупинення строків надання адміністративних послуг та видачі документів дозвільного характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2022Text>.

34. Про надання фінансової державної підтримки : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-п#Text>.

35. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250.

36. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України № 4618-VI від 02.03.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.

37. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 641-р від 08.08.2013 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-р>.

38. Скільки податків платитимуть ФОПи у 2023 році: аналіз Держбюджету-2023. Дебет-кредит. URL: <https://news.dtki.ua/labor/social-protection/80062-skilki-podatkov-platitimum-fopi-u-2023-roci-analiz-derzbiudzetu-2023>

39. Трегубов О., Ключковська В., Ключковський О. Державне регулювання розвитку малого бізнесу. *Економіка та суспільство*, (43). 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-62>.
40. KSEInstitute. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України. 2022. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Sep22_FINAL_Sep1_Damages-Report.docx.pdf.
41. Фролова Н.Л. Інструменти державної регуляторної політики у сфері малого та середнього підприємництва в Україні. 2021. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/98.pdf>.
42. Чемерис О. Державна політика розвитку малого та середнього підприємництва в Україні у контексті результативності. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип. 3(52). Ч. 2. С. 234-250.
43. Чиркова Ю., Ткачук Б. Особливості оподаткування зовнішньоекономічних операцій під час воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1702/1637>.
44. Швець Г.О. Сучасне бізнес-середовище малого та середнього підприємництва в Україні. *Вісник Приазовського державного технічного університету*. Серія: Економічні науки. 2019. № 34. С. 31-39.
45. Шульга А. Система оподаткування та її вплив на фінансово-господарську діяльність підприємств. 2023. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2507/1/58.pdf>.
46. Яременко В. Г., Салманов Н.М. Сутність поняття та особливості класифікації фінансових ресурсів підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 19(3). С. 158-162.
47. Derev'yanko Y., Lukash O., Shkarupa O., Melnyk V., Simonova M. (). Greening Economy vs Greening Business: Performance Indicators, Driving Factors and Trends. *International Journal of Global Environmental Issues*, 19(1/2/3), 2020. P. 217-230. URL: <https://doi.org/10.1504/IJGENVI.2020.10037584>.

48. Kubatko O. V., Chortok Y. V., Honcharenko O. S., Nechyporenko R. M., Moskalenko, I. M. Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. *Mechanism of economic regulation*. 2019. №3. P. 73-82.
49. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World. *Mechanism of economic regulation*. 2020. № 3. C. 117-133. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81810>.
50. Melnyk L., Dehtyarova I., Kubatko O., Karintseva O., Derykolenko A. Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. *Economic Annals-XXI*, 179(9-10), 2019. P. 22-30.
51. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. The formation of the digital society: *social and humanitarian aspects*. *Digital economy and digital society*. Katowice: Katowice School of Technology. 2019. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>.
52. Promoting social entrepreneurship in Ukraine. European enter for Not-for-Profit Law. 2023. URL: <https://ecnl.org/publications/promoting-social-entrepreneurship-ukraine>.
53. Ukraine, for social entrepreneurship. Social Economy News. 2024. URL: <https://www.socialeconomynews.eu/en/ukraine-for-social-entrepreneurship/>.
54. Ukraine War Economy Tracker. Centre for Economic Strategy. 2024. URL: <https://ces.org.ua/en/tracker-economy-during-the-war/>.
55. Voronenko V., Kovalov B., Horobchenko D., Hrycenko P. The effects of the management of natural energy resources in the European Union. *Journal of Environmental Management and Tourism*. Craiova: ASERS Publishing, 2019. Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419.